

О. В. Лятуринська, М. О. Макарова

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ДИТЯЧОЇ ХІРУРГІЇ У ПРОЦЕСІ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Запорізький державний медичний університет

Ключові слова: кредитно-модульне навчання, самостійна робота, самовдосконалення, інформаційна компетентність.

Обґрунтували значення самостійної роботи студентів як передумови професійного становлення майбутнього лікаря. Розглянули методи, завдання та цілі удосконалення самостійної роботи студентів під час підготовки спеціалістів медичного профілю.

Роль самостоятельной работы студентов на кафедре детской хирургии в процессе кредитно-модульного обучения

О. В. Лятуринская, М. А. Макарова

Определено значение самостоятельной работы студентов как условия профессионального становления будущего врача. Рассмотрены методы, задания и цели усовершенствования самостоятельной работы студентов при подготовке специалистов медицинского профиля.

Ключевые слова: кредитно-модульное обучение, самостоятельная работа, самосовершенствование, информационная компетентность.
Запорожский медицинский журнал. – 2014. – №1 (82). – С. 116–119

Students individual work on pediatric surgery chair as one of credit-modular education system factors

О. В. Lyaturinska, М. О. Makarova

The article deals with the importance of students' individual work as a part of professional development of a future doctor. Methods, tasks and objectives of students' individual in medical specialists' training were observed.

Key words: credit-modular education, individual work, self-improvement, competence.
Zaporozhye medical journal 2014; №1 (82): 116–119

Метою медичної освіти на сучасному рівні є опанування студентами під час навчального процесу систематичних знань, умінь і навичок, поглядів і переконань. Навчання – це взаємозалежна робота студента та викладача, протягом якої останній подає студентам необхідний обсяг знань, що визначається навчальними завданнями, засоби та прийоми роботи, надає консультації та керує навчальним процесом, контролює та оцінює якість засвоєних ними знань, умінь і навичок. Викладач повинен донести до свідомості студента залежність якості знань і вмінь від умотивованості та особистого внеску в навчальний процес, керованість тезою «не можна навчити, а можна навчитись»

Інтеграційні процеси, що відбуваються в галузі освіти країн-учасниць Болонської декларації, базуються на спільних вимогах цієї декларації та критеріях і стандартах системи вищої освіти. Вони спрямовані на підвищення конкурентоспроможності національних систем освіти і забезпечення мобільності студентів і викладачів [2,14,18].

Включення медичної вищої школи до європейського освітнього простору є складним і багатоаспектним завданням, що потребує вирішення великої кількості проблем як на державному рівні, так і в кожному окремому вищому навчальному закладі [8,16].

Сучасній медичній спільноті потрібні спеціалісти, які здатні незалежно та творчо мислити. Новітні технології вимагають від молодих фахівців крім освіченості ще й самостійності, впевненості, відповідальності, уміння жити і працювати в нових умовах, бути соціально орієнтованими. Тому самостійна праця майбутніх лікарів має неабияке значення, проблема організації такої діяльності була завжди

актуальною. У медицині відоме ім'я видатного вченого, приборника самостійної роботи студентів М.І. Пирогова, а також сучасних учених-педагогів медицини – С.Я. Дольського, Ю.Ф. Ісакова, Т.А. Баїрова, М.Р. Сітковського. Самостійна робота – це засіб активізації діяльності студентів у навчанні та обов'язкова умова для її формування у подальшій праці.

Уміти самостійно мислити – це найважливіша професійна якість, що характеризує здатність майбутнього лікаря систематизувати, планувати та ухвалювати рішення, від якого залежить здоров'я, а іноді й життя пацієнта [1,3–5].

МЕТА РОБОТИ

Показати значення самостійної роботи студентів, навести методи, завдання та цілі удосконалення такої роботи під час підготовки спеціалістів медичного профілю.

Актуальність проблеми самостійної роботи студентів можна пояснити недостатнім розвитком самодіагностики студентами власних знань і вмінь, неналежною розробкою й застосуванням викладачами диференційованих навчальних завдань для конкретних студентів, а також неефективним використанням зворотного зв'язку викладача і студентів під час засвоєння навчального матеріалу. Має значення також відсутність у студентів певних навичок під час роботи з інформаційними джерелами.

Головна причина слабкої самостійної навчальної роботи студентів – погана організація, а в багатьох випадках і спонтанне виконання. Частіше під час самостійної роботи надається перелік літератури для самостійного вивчення, визначаються контрольні питання. Відзначимо, що це може бути достатнім для ідеального студента, який сам виявляє

високий рівень самоорганізації та ентузіазму в навчанні і має звичку наполегливо працювати. Але в більшості випадків потрібна організація додаткових консультацій, проміжних диспутів і контролю для стимуляції самостійного вивчення теми [6,7,10,11].

Постійне прагнення навчатися стає способом життя людини в цивілізованому світі. Накопичування знань відбувається на кожному етапі життя, найважливішим етапом в отриманні освіти є вища школа, мета якої полягає в задоволенні інтересів суспільства, держави та особи у здобутті якісної вищої освіти, надання кожній людині можливостей форм і термінів навчання.

Сьогодні актуальними стають вимоги до особистих якостей сучасного студента-медика: уміння самостійно поповнювати й оновлювати знання, здійснювати самостійний пошук необхідного матеріалу, бути творчою особистістю. Отже, мета освітнього процесу – виховання компетентної особи, яка орієнтована на майбутнє, здатна вирішувати типові проблеми і завдання, виходячи з набутого навчального досвіду й адекватного оцінювання конкретної клінічної ситуації [12,13].

Як добре не засвоював би студент знання з конспекту лекцій і підручника, цього виявиться недостатньо, щоб ґрунтовно опанувати медичну науку та практику. Природно, що вивчення додаткової наукової літератури не може здійснюватись під час аудиторних занять, це необхідно робити самостійно [9,17].

Студенти повинні мати навички самостійної роботи, стійке прагнення до розширення, оновлення й удосконалення знань, уміти визначати пізнавальні завдання, обирати способи їх вирішення, здійснювати операції контролю за правильністю виконання завдання, удосконалювати навички реалізації теоретичних знань щодо вирішення клінічних і ситуативних завдань.

Викладач має організувати і скеровувати пізнавальну діяльність студентів, при цьому ефективність самостійної роботи залежить від власних зусиль самого студента, який розуміє, що можливо навчитись і не можливо навчити. У цьому і полягає відмінна риса навчання у вищій школі.

Самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, на сучасному етапі повинна стати основою вищої освіти і важливою частиною процесу підготовки медичних фахівців. Мета самостійної роботи студентів двоєдина: формування особисті і засвоєння знань, умінь і навичок.

У зв'язку із цим необхідно навчити студента вчитись, розвивати у нього самостійність мислення, зокрема здатність переходити від опису явищ, закономірностей до їхнього аналізу, від запам'ятовування до розуміння, перетворюючи тим самим потік інформації на систему знань, а потім і умінь [12].

Вивчення курсу дитячої хірургії у вишах є одним із надважливих елементів підготовки висококваліфікованих фахівців, при цьому самостійна праця сприяє розвитку пошуково-творчого мислення, оскільки робота з дітьми є найскладнішою в медичній галузі.

Як зробити так, щоб теоретичні знання, котрі отримали студенти на теоретичних кафедрах (біологія, гістологія, фізіологія), не існували самі по собі, а максимально допомагали у практичній діяльності для встановлення діагнозу, вибору правильних методів діагностики та лікування дитини. Якщо ще недавно цієї мети доволі успішно досягали засобами традиційного навчання, то зараз її реалізація стає з кожним роком складнішою. Нині медична інформація настільки кількісно збільшилась, що вже не може бути засвоєна за відносно короткий термін навчання (особливо в медичному університеті, де кількість аудиторних годин, котрі відводяться на вивчення дитячої хірургії, є дуже малою), якщо її не упорядкувати на принципово нових засадах. Як основу для перебудови навчального процесу з дитячої хірургії у вищій медичній школі необхідно інтенсивно формувати та забезпечувати продуктивне функціонування загальних і теоретичних систем знань у розвиваючому навчанні [3,6].

Запровадження у практику навчальних програм зі збільшеною часткою самостійної роботи сприяє модернізації навчального процесу. Більшість тих, хто вступає до вищого навчального закладу, недостатньо володіють методами і прийомами, не завжди знають про всі можливі засоби здійснення самостійної пізнавальної діяльності. Їм доводиться засвоювати нові елементи культури і технології розумової праці. Без навичок самостійної роботи, без стійкого прагнення до постійного поповнення, оновлення й удосконалення знань у процесі самостійної роботи навчання у вищому освітньому закладі значно уповільнюється або й зовсім унеможливується.

У процесі самостійної діяльності студент повинен навчитись виділяти пізнавальне завдання, добирати засоби їх розв'язання, здійснювати операції самоконтролю за грамотністю виконання завдань, удосконалювати методи реалізації творчих знань. Формування умінь і навичок самостійної роботи студентів може відбуватись не лише на свідомій, але й на інтуїтивній основі. У першому випадку базою для правильної організації діяльності може бути усвідомлене розуміння цілей, завдань, форм, методів роботи; контроль за цим процесом і результатами самостійної роботи студентів; зміст і види завдань для неї доволі обмежені і трактуються неоднозначно. Це пов'язано з тим, що раніше йшлося про організацію, методику та забезпечення самостійної роботи під час аудиторних занять, а сьогодні центр уваги перемістився на самостійну роботу студентів у позааудиторний час, отже: а) час видачі завдань із різних дисциплін та їхній обсяг неузгоджені, що призводить до нерівномірності завантаження або перевантаження студентів; б) виконані студентами завдання нерідко з різних причин залишаються непроконтрольованими, нехтується необхідність стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів; в) безсистемність розроблення та застосування завдань для самостійної роботи, відсутність їх різноманітності, а також форм контролю; г) глибокі теоретичні розробки щодо управління самостійною працею студента не конкретизують шляхів розв'язання проблем, що виникають під час безпосереднього їх запровадження в навчальний процес [10].

Для вдосконалення організації і методичного забезпечення самостійної роботи студента методика завдань повинна відповідати таким вимогам:

1. Завдання для самостійної роботи мають бути диференційовані з урахуванням досвіду самостійної діяльності в різних студентів;

2. Завдання повинні враховувати рівень умінь і навичок, а також засвоєння знань у різних клінічних ситуаціях;

3. У завданнях необхідно представити основні ідеї розвиваючого навчання та клінічного мислення.

Управління самостійною роботою здійснюється на основі чіткого планування самостійної роботи і регулярного контролю її результатів. Викладачі повинні знати, що завдання для самостійної роботи формулюється зрозуміло, із зазначенням обсягу роботи і вимог до її виконання. Так само чітко має бути визначений і термін виконання, етапи та форми перевірки завдання, в якому повинні міститися методичні вказівки до його виконання.

Підвищення ефективності організації самостійної роботи студентів можна досягти, якщо активно на всіх етапах навчального процесу використовувати:

1. Накопичений протягом навчальної ділової гри досвід самостійної творчої діяльності від встановлення окремих симптомів до діагнозу та визначення лікувальної тактики;

2. Системний підхід до розв'язання клінічного завдання в умовах «стиснутого часу»;

3. Навчальну ділову гру як спосіб здійснення експерименту для опрацювання результатів дослідження;

Формування особистості лікаря, який здатний самостійно і творчо працювати в нових економічних і соціальних умовах, є головною метою педагогічного процесу на кафедрі дитячої хірургії. Це потребує утвердження нових взаємовідносин між студентом і викладачем. Один із шляхів вирішення цієї проблеми полягає в удосконаленні організації самостійної пізнавальної діяльності студентів на кафедрі. Серед провідних засобів досягнення цієї мети – ефективна організація самостійної роботи студентів.

Найважливіший шлях виховання самостійності – це завдання, рівень складності яких поступово підвищують, що забезпечує шлях від репродуктивних видів самостійної діяльності до продуктивної творчої навчальної роботи [10].

Ми розробили низку клінічних завдань різного рівня складності, для вирішення яких студент змушений вивчати додаткову наукову літературу, використовувати та систематизувати набуті знання на інших кафедрах. Отже, студент має можливість навчатись клінічному мисленню та самостійності під час ухвалення рішення, відповідаючи за наслідки власних дій.

У фаховій підготовці лікаря значну увагу необхідно приділяти формуванню інформаційної компетентності, умінню швидко опрацьовувати велику кількість інформації та новітні медичні знання, застосовувати сучасні інформаційні ресурси в окремих розділах медицини.

Нова гуманістична освітня парадигма ставить перед медичною освітньою системою важливе завдання: підготувати компетентного лікаря, який умітиме адаптуватись до змін і особливостей інформаційного суспільства, раціонально організовуватиме самостійну наукову і практичну діяль-

ність, використовуючи інформаційні технології та Internet-ресурси [14,19].

Формування інформаційної компетентності майбутнього лікаря, з одного боку, є однією з умов його успішної професійної підготовки та подальшої професійної діяльності в умовах інформатизації суспільства, а з іншого, – запорукою ефективного розвитку медичної галузі. Сучасний лікар повинен уміти застосовувати комп'ютерні технології, бути обізнаним щодо нових методів опрацювання медико-біологічних даних [11].

У чому причина підвищеного інтересу до формування інформаційної компетентності у майбутнього лікаря? Передусім це пов'язано з такими тенденціями медичної галузі:

- стрімкий розвиток і впровадження інформаційних технологій у медичну науку та практику;
- забезпечення закладів системи охорони здоров'я технікою та програмними засобами, що дають можливість здійснити інформаційний процес зберігання, передачі й опрацювання інформації в цифровому форматі;
- використання можливостей глобальної мережі Internet у професійній діяльності;
- розвиток доказових підходів в охороні здоров'я та медичній освіті;
- раціональне використання медичних ресурсів;
- потреба в якісній діагностиці, лікуванні та профілактиці захворювань.

Використання інформаційних технологій спричинило не лише збільшення обсягу медичної інформації та знань, але й швидке їхнє старіння, потребу в регулярному оновленні. Постійні зміни стали нормою діяльності сучасного лікаря, адже з'являються нові методи діагностики, лікування. У зв'язку з цим успішність професійної діяльності лікаря залежить не тільки від базових знань, але й від уміння орієнтуватись у нестандартних ситуаціях, незалежно отримувати нові медичні знання. Отже, самостійна робота є головною умовою отримання професійної освіти, а також підґрунтям для подальшого підвищення кваліфікації [9,15].

ВИСНОВКИ

Потреба в самоосвіті безпосередньо залежить від рівня навчальної самосвідомості студента, і найбільший інтерес до проблем самовдосконалення виявляють студенти, які мають вищий рівень такої самосвідомості.

Виховання потреби в постійній самоосвіті є складовою частиною заходів із підвищення ефективності і якості підготовки медичних фахівців високої кваліфікації.

Формування у студентів інформаційної компетентності, потреби у самостійній роботі, навичок пошуку, аналізу, систематизації, використання й передачі медико-біологічних даних, уміння вирішувати наукові завдання з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій є необхідною умовою сучасної освіти.

Треба врахувати індивідуальні особливості студентів під час визначення завдань для самостійної роботи.

Урахування рівня інтелектуального розвитку, розробка індивідуальних творчих завдань для самостійної роботи над проблемними темами курсу, створення необхідного методичного матеріалу – найважливіші аспекти для організації самостійної роботи студентів під керівництвом викладача.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Болюбаш Я.Я.* Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я.Я. Болюбаш. – К.: Наукова думка, 1997. – С. 62.
2. *Ван дер Венде М.К.* Болонская декларация: расширение доступности и повышение конкурентоспособности образования в Европе / М.К. Ван дер Венде // Высшее образование в Европе. – 2000. – №33. – Т. XXV.
3. *Волосовець О.П.* Содержание и формы организации самостоятельной работы студентов в высших медицинских учебных заведениях IV уровня аккредитации / О.П. Волосовець, І.С. Вітенко // Роль самостоятельной работы в становлении будущего специалиста: материалы научно-практической конференции (г. Тернополь, 5–6 апреля 2004 р.). – Тернополь, 2004. – С. 3–9.
4. *Галицких Е.* Организация самостоятельной работы студентов / Е. Галицких // Высшее образование в России. – 2004. – № 6. – С. 160–164.
5. *Глазиріка В.М.* Самостійна робота студентів як чинник професійної підготовки майбутніх фахівців / В.М. Глазиріка, В.О. Снітковська // Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2005. – № 1. – С. 31–34.
6. *Головань М.С.* Інформаційна компетентність як об'єкт педагогічного дослідження / М.С. Головань // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: збірник наукових праць. – Харків: УППА, 2007. – № 16. – С. 314–324.
7. *Діденко М.М.* Формування виховної функції в процесі взаємозв'язку лекцій, семінарських занять та самостійна робота студентів / М.М. Діденко // Проблеми освіти. – К., 2001. – Вип. 26. – С. 74–79.
8. *Долженко О.В.* Сорбонская и Болонская декларации: Информация к размышлению / О.В. Долженко // Вестник высшей школы: Alma mater. – 2000. – № 6.
9. *Жалдак М.І.* Вплив нової інформаційної технології на зміст освіти / М.І. Жалдак, Н.В. Морзе, А.Г. Олійник, В.С. Рамський // Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі: зб. наук. праць. – К.: Знання, 1991. – С. 33–38.
10. *Журавська Л.М.* Педагогічні умови управління самостійною роботою студентів вищих закладів освіти: дис. ... к. пед. н.: 13.00.04 / Л.М. Журавська; Національний аграрний ун-т. – К., 1999. – 218 с.
11. *Казаков В.А.* Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение / В.А. Казаков. – К.: Вища школа, 1990. – 247 с.
12. *Милерян В.Е.* Методические основы подготовки и проведения учебных занятий в медицинских вузах: методическое пособие / В.Е. Милерян. – К., 2004. – 80 с.
13. *Мруга М.Р.* Структурно-функціональна модель професійної компетентності майбутнього лікаря як основа діагностування його фахових якостей: дис. ... к.пед.н.: 13.00.04 / М.Р. Мруга. – К., 2007. – С. 202–223.
14. Наказ МОН України «Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців» від 23.01.2004 р. №48.
15. *Олексів Н.А.* Формування професійної компетентності інженерів-педагогів засобами Інтернет-технологій / Н.А. Олексів, О.О. Герасимчук // Освітні вимірювання в інформаційному суспільстві: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К.: НПУ, 2010. – 135 с.
16. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу: документи і матеріали 2003–2004 рр.
17. Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідальність. Наукове видання / Я.Я. Болюбаш, І.Є. Булах, М.Р. Мруга, І.В. Філончук. – К.: Майстер-клас, 2007. – 272 с.
18. *Пидаев А.В.* Болонский процесс в Европе. Что это такое и нужен ли он Украине? Возможна ли интеграция медицинского образования Украины в Европейское образовательное пространство? / А.В. Пидаев, В.Г. Передерий. – Одесса: Одес. гос. мед. ун-т, 2004. – 190 с.
19. *Хуторской А.* Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

Відомості про авторів:

Лятуринська О.В., к. мед. н., доцент каф. дитячої хірургії, Запорізький державний медичний університет.

Макарова М.О., к. мед. н., доцент каф. дитячої хірургії, Запорізький державний медичний університет, E-mail: moseiko50@mail.ru.

Поступила в редакцію 28.11.2013 г.